

УДК 338.357

ДОСЛІДЖЕННЯ МЕТОДИЧНИХ ЗАСАД ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ АНУЛЬОВАНИХ ОПЕРАЦІЙ БАНКУ

М.О. Ананська, к.е.н.

Одеський національний політехнічний університет, Одеса, Україна

Ананська М.О. Дослідження методичних засад організації обліку і контролю анульованих операцій банку.

Визначено поняття банківських операцій різними авторами, описані їх види, сформульовано поняття анулювання операцій. Досліджено методика організації обліку анульованих операцій в банках України, згідно діючого законодавства. Приведені особливості контролю анульованих операцій. Визначено недоліки та запропоновані пропозиції щодо удосконалення діючої методики організації обліку і контролю анульованих операцій банку.

Ключові слова: анульовані операції, організація обліку, контроль, фінансовий стан банку, банківські операції, касові, операції

Ананская М.А. Исследование методических основ организации учета и контроля аннулированных операций банка.

Определено понятие банковских операций различными авторами, описаны их виды, сформулировано понятие аннулирования операций. Исследована методика организации учета аннулированных операций в банках Украины, согласно действующему законодательству. Приведены особенности контроля аннулированных операций. Определены недостатки и разработаны предложения по совершенствованию действующей методики организации учета и контроля аннулированных операций банка.

Ключевые слова: аннулированные операции, организация учета, контроль, финансовое состояние банка, банковские операции, кассовые операции

Ananska M.O. Researching the methodological principles of banking operations' accounting and canceled transactions control.

Analyzed is the concept of banking operations as defined by various authors; described are their types, formulated is the concept of operations cancelling. Researched are the methods of canceled operations accounting at the Ukrainian banks, according to current legislation. Exposed are the peculiarities of canceled operations' control. Determined are the shortcomings with concurrent suggestion of recommendations as to the improvement of current methods in the banking operations' accounting and canceled transactions control.

Keywords: canceled operations, organization of accounting, control, bank financial condition, banking operations, cash transactions

Банки займають досить вагоме місце в економіці будь-якої країни. Тому вивчення функцій банків, їх роль в економіці є вкрай важливим. Головною метою функціонування комерційних банків є проведення банківських операцій. Облік та контроль анульованих операцій в банківській системі має величезне значення у роботі проведення операцій. Виправлення неврно проведеної касової або бухгалтерської операції з вини операційних і касових працівників, або з відмови клієнта від здійснення касової операції постійно потребує обліку і контролю. Анулювання та помилковість в операціях може призвести до спотворення даних фінансового стану усього банку, що і визначає актуальність теми наукової праці.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Для забезпечення виконання своїх функцій та досягнення стратегічних та тактичних цілей банки здійснюють відповідні операції, постійно намагаючись збільшувати їх кількість та підвищувати якість. Але необхідно виважено підходити до організації обліку і контролю всіх видів банківських операцій.

Рациональний та правильний підхід щодо організації обліку і контролю анульованих операцій банку – одна умов законодавчо-правового функціонування банківської установи.

Основною законодавчою, нормативною і інструктивною базою що регламентує банківську діяльність є: Закони України «Про банки та банківську діяльність» [12], «Про інвестиційну діяльність» [13], «Про цінні папери та фондовий ринок» [14] та нормативні акти: Інструкція про ведення касових операцій банками в Україні (затверджена постановою Правління Національного Банку України від 25.06.2011 р. №174) [15], Інструкція про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті (затверджена постановою Правління Національного Банку України від 21.01.2004 р. №22) [16], Інструкція про порядок організації та здійснення валютно-обмінних операцій на території України (затверджена постановою Правління Національного Банку України від 12.12.2002 р. № 502 зі змінами) [17], Положення про організацію операційної діяльності в банках України (затверджене постановою Правління Національного Банку України від 18.06.2003 р. № 254) [18], Інструкція

про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземних валютах (затверджена постановою Правління Національного Банку України від 12.11.2003 р. № 492) [19].

Аналіз наукової літератури визначив, що теоретичні і методологічні аспекти організації обліку і контролю анульованих операцій, а також визначення самого поняття в жодній літературі повноцінно не висвітлені. Але облік і контроль анульованих операцій повинен здійснюватися постійно та підлягати щоденному моніторингу з боку відповідальних осіб.

Метою статті є дослідження методичних засад організації обліку і контролю анульованих операцій банку.

Виклад основного матеріалу дослідження

Банківські операції – це операції із залучення грошових коштів та вкладення їх у позички, цінні папери і послуги, випуску в обіг і вилучення з нього грошей, для розрахунків, фінансування та кредитування капітальних вкладень, касового виконання державного бюджету тощо [1]. У табл. 1 розкрито поняття «банківські операції» різними авторами.

Таблиця 1. Розкриття терміну «банківські операції» в літературних джерелах

Джерело	Визначення
Дзюблюк О.В., Галапу Н.Д., Чайковський Я.І. та ін. [2]	Банківські операції – це ряд дій, спрямованих на реалізацію економічних завдань банку як суб'єкта ринкових відносин, предметом яких є рух грошових коштів, цінних паперів, дорогоцінних металів або зобов'язання з їхнього переміщення, що здійснюється на підставі укладених договорів згідно з чинним законодавством.
Мороз А.М., Савлук М.І., Пуховкіна М.Ф. та ін. [3]	Банківські (базові) операції – це операції із залучення тимчасово вільних грошових коштів у депозити (депозитні операції); операції, пов'язані із розрахунково-касовим обслуговуванням клієнтури (розрахункові та касові операції) й операції з кредитного обслуговування клієнтів (кредитні операції).
Костютенко О.А. [1]	Банківські операції – це операції із залучення грошових коштів та вкладення їх у позички, цінні папери і послуги, випуску в обіг і вилучення з нього грошей, для розрахунків, фінансування та кредитування капітальних вкладень, касового виконання державного бюджету тощо.
Васюренко О.В. [4]	Операції банку – це дії банківської установи, спрямовані на забезпечення її функціонування, з одного боку, як суб'єкта підприємницької діяльності, з іншого – як фінансового посередника, який здійснює властиві йому функції.

Усі банківські операції відображаються окремими статтями в балансі комерційних банків. Залежно від того, в якій частині балансу вони обліковуються, їх прийнято поділяти на пасивні й активні.

Пасивні операції – це операції з мобілізації ресурсів комерційного банку. За видом банківських ресурсів розрізняють пасивні операції з формування власних, залучених та позичених ресурсів.

Операції з формування власних ресурсів включають:

- операції з формування статутного фонду банку;
- операції з формування резервного фонду банку;
- операції з формування страхових фондів банку;
- операції з формування інших фондів банку спеціального призначення, які створюються за рахунок прибутку банку і використовуються відповідно до рішення, прийнятого вищою управлінською ланкою комерційного банку;
- операції, пов'язані з формуванням і розподілом банківського прибутку [5].

Активні операції – це операції з розміщення мобілізованих комерційним банком ресурсів у депозити, кредити, інвестиції, основні фонди і товарно-матеріальні цінності. Отже, до активних операцій банків належать:

- операції з вкладення банківських ресурсів у грошові кошти в готівковій і безготівковій формі з метою підтримання ліквідності банку;
- розрахункові операції, пов'язані з платежами клієнтів;
- касові операції з приймання і видавання готівки;
- кредитні операції, пов'язані з наданням кредитів різних форм і видів юридичним, фізичним особам, банкам;
- інвестиційні операції з вкладення банківських ресурсів у цінні папери (акції, державні та корпоративні облігації) на тривалий строк;
- фондові операції з купівлі-продажу цінних паперів;
- валютні операції з купівлі-продажу іноземної валюти на внутрішньому і міжнародному валютних ринках;
- депозитні операції з розміщення тимчасово вільних ресурсів банку в депозити в Національний Банк України та інших комерційних банках;
- операції з купівлі-продажу банківських коштовних металів на внутрішньому і міжнародному валютних ринках [4].

Виділяють також позабалансові операції, які не відображаються в балансі банку через те, що їх здійснення не пов'язане з безпосереднім залученням та розміщенням ресурсів. Позабалансові операції пов'язані з необхідністю обліку активів та зобов'язань, що є додатковим забезпеченням

інтересів банку, наприклад, облік застави, документів суворої звітності. Також до позабалансових операцій відноситься надання банківських гарантій. Банк на момент укладення угоди про гарантію ще не здійснює перерахування коштів її отримувачу, тому до моменту її можливої реалізації, кошти передбачені угодою враховуються поза балансом [6].

Отже, банківські операції здійснюються на підставі банківської ліцензії та відображають економічну сутність банку.

Будь-яку банківську операцію можна анулювати. Тому що трапляються ситуації, коли треба виправити помилку або змінити дані виконаної операції та інше. Тому визначимо поняття «анулювання операцій». Але у джерелах немає чіткого формулювання цього терміну, тому що автори не висвітлюють анулювання операції, як окреме питання.

Анулювання операцій або негайне сторно – це операція, що проводиться у разі допущення помилки і фіксації касиром інформації у банківському програмному забезпеченні. Сторно – спосіб виправлення помилок у регістрах бухгалтерського обліку шляхом зворотного запису на величину помилки та одночасного зазначення правильної суми. Виправлення вносяться до облікового регістру в тому періоді, у якому виявлені помилки, що можуть виникати під час арифметичних підрахунків, застосування облікової політики, неправильної інтерпретації фактів помилково зарахування та / або списання коштів за рахунками, неналежного виконання посадових обов'язків [7].

У банківській діяльності більше усього анулюються касові операції у розрахунково-касовому обслуговуванні. Тому розглянемо більш детально анулювання касових операцій.

Анулювання касової операції – це комплекс процедур, направлений на виправлення помилково здійсненої касової операції та / або помилково проведеного в бухгалтерському обліку касового документу, шляхом видалення помилкового касового документу та операції з автоматизованої банківської системи, а також з інших програмних забезпечень з обліку готівкових операцій [8].

У розрахунково-касовому обслуговуванні виділяють основні види анулювання касових операцій:

- анулювання прибуткових касових операцій;
- анулювання видаткових касових операцій;
- сторнування валюто-обмінної операції.

Прибуткові і видаткові касові операції анулюються за поточними рахунками фізичних та юридичних осіб, за картковими рахунками, за депозитними та кредитними рахунками.

Валюто-обмінні операції за можливістю сторнування поділяються на:

- операція з купівлі валюти;
- операція з продажу валюти;
- операція зворотного обміну валюти;
- операція конвертації валюти [9].

Отже, розкриті поняття банківських операцій, їх видів та обґрунтоване поняття анулювання операцій дають можливість дослідити особливості організації обліку і контролю анульованих операцій банку.

Порядок анулювання операцій та повернення платежу визначаються залежно від внутрішнього порядку банку згідно з вимогами Інструкції про ведення касових операцій банками в Україні, затвердженої постановою Правління Національного Банку України від 25.06.2011 р. №174 [15].

Будь-яке анулювання касових операцій повинно здійснюватися відповідальним виконавцем банку, який призначений за розпорядженням головного бухгалтера. Залежно від суми та виду операції анулювання проводиться з дозволу головного бухгалтера. Відповідальному виконавцю надається доступ до здійснення та анулювання касових операцій в програмних забезпеченнях банку.

Анулювання касової операції та видалення помилково проведеного касового документу повинно здійснюватися виключно в той же операційний день. Видалення касових документів за помилковими операціями, що допущені в післяопераційній касі, проводяться на початку наступного операційного дня.

Видалення касового документу, проведеного за рахунками фізичних або юридичних осіб, оформлення депозиту, погашення кредиту здійснюється за умови отримання від власника рахунку або довіреної особи власника рахунку (якщо операція здійснена ним), або отримувача за видатковими операціями згоди, а саме заяви. Якщо клієнт не повернув свій примірник касового документу та не написав заяву на анулювання, операція з анулювання не проводиться [10].

Прибуткові операції, за якими платник та отримувач різні фізичні особи або фізична та юридична особи, не анулюються за умови, що внесена сума вже зарахована на рахунок одержувача. Повернення помилково зарахованої суми проводиться згідно з вимогами Інструкції про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті, затвердженої постановою Правління Національного Банку України від 21.01.2004 р. №22 [16].

Анулювання валютно-обмінної операції, незалежно від суми, здійснюється касовим працівником шляхом операції сторно, тобто повернення клієнту відповідної суми коштів у національній або іноземній валюті в разі його звернення з відмовою від валютно-обмінної операції не пізніше 15 хвилин після її проведення згідно з вимогами Інструкції про порядок організації та здійснення валютно-обмінних операцій на території України, затвердженої постановою Правління Національного Банку України від 12.12.2002 р. № 502 зі змінами [17].

У разі звернення клієнта з відмовою від валютно-обмінної операції після спливу 15 хвилин, операція сторно або анулювання цієї операції не проводиться.

Видаткові операції за поточними рахунками фізичних осіб у разі відмови одержувача від здійсненої ним операції або з вини співробітника банку проводиться анулювання касового документу так само, як при внесенні.

За картковими рахунками фізичних осіб анулювання прибуткових та видаткових готівкових операцій, проведених із застосуванням картки через сrPOS / POS-термінал, здійснюються шляхом анулювання операцій через банківське програмне забезпечення та міжбанківську сrPOS-програму.

Анулювання касових операцій здійснюють за допомогою певного порядку виправлення невірно оформлених касових документів або невірно проведених касових операцій.

Анулювання касової операції з відмови або вини клієнта а саме: клієнт відмовляється від здійсненої операції або бажає збільшити / зменшити суму, що вносить до каси або невірно вказав реквізити платежу, номер рахунку тощо здійснюється наступним чином:

- касир або операційний працівник пропонує клієнту написати заяву в довільній формі на ім'я головного бухгалтера з проханням анулювати здійснену операцію, в заяві зазначається: повністю ім'я, по батькові (за наявності) та прізвище клієнта; номер, сума і дата касового документу; причина, за якою клієнт бажає анулювати операцію;
- до заяви клієнт додає свій примірник касового документу;
- заява і два касових документа касира та клієнта передаються відповідальному виконавцю для проведення видалення;
- після цього клієнту повертається внесена ним готівка (у разі його відмови від операції).

Якщо причиною видалення документу є помилка касового або операційного працівника, а саме: невірний вид документу, невірна сума операції, невірно зазначено код валюти тощо, то анулювання касової операції здійснюється наступним чином:

- касир або операційний працівник пише службову записку на ім'я головного бухгалтера в довільній формі із зазначенням номеру документу, суми та дати касового документу, допущеної помилки;

— якщо помилкова операція здійснена за будь-яким рахунком клієнта, а саме поточним, депозитним, картковим, кредитним, то обов'язково клієнту пропонується написати заяву на ім'я головного бухгалтера, в якій клієнт підтверджує помилковість операції, до заяви клієнт додає свій примірник касового документу;

- якщо анулювання операції дозволено, службова записка разом із заявою клієнта, касовими документами передаються відповідальному виконавцю, який проводить видалення [11].

Документи з анулювання касових операцій, а саме: два примірники видаленого касового документу (примірник банку і примірник клієнта), заяви клієнтів, службові записки співробітників банку зберігаються в окремій справі за анульованими операціями та зберігається на протязі 5 років.

Якщо анулювати треба валюто-обмінну операцію, послідовність дій така:

- клієнт не надає письмову заяву на відмову від операції, а повертає гроші та квитанцію за формою №377-К (та довідку – certificate за формою №377, якщо вона видавалася у випадку з клієнтом-нерезидентом);
- касовий працівник анулює операцію в програмному забезпеченні, перекреслює обидва примірники квитанцій (довідку) та повертає клієнту відповідну суму коштів у національній або іноземній валюті.

Перекреслені квитанції та копії документів, що необхідні згідно Інструкції про порядок організації та здійснення валютно-обмінних операцій на території України, затверджені постановою Правління Національного Банку України від 12.12.2002 р. №502 зі змінами, додаються до касових документів дня, а не в окрему справу [17].

Бухгалтерський облік анульованих операцій представлений зворотним записом у проводках. Облік анулювання операцій представлений у табл. 2.

Аналітичний облік анулювання прибуткових та видаткових касових операцій представлений такими документами: заявою клієнта та/або службовою запискою касовою або операційного працівника, касовим та клієнтськими квитанціями.

Таблиця 2. Бухгалтерський облік анульованих операцій

Зміст касової операції	Документи	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Кредит
1	2	3	4
Прибуткова операція за поточним рахунком фізичної особи	Заява на переказ готівки	1001 1002	2620
Анулювання прибуткової операції	Заява на переказ готівки, квитанція клієнта, заява клієнта та / або службова записка касира	2620	1001 1002
Прибуткова операція за поточним рахунком юридичної особи	Заява на переказ готівки	1001 1002	2600

Продовження таблиці 2

1	2	3	4
Анулювання прибуткової операції	Заява на переказ готівки, квитанція клієнта, заява клієнта та / або службова записка касира	2600	1001 1002
Прибуткова операція за картковим рахунком фізичної особи	Заява на переказ готівки	1001 1002	2625 2924
Анулювання прибуткової операції	Заява на переказ готівки, квитанція клієнта, заява клієнта та / або службова записка касира	2625 2924	1001 1002
Прибуткова операція за картковим рахунком юридичної особи	Заява на переказ готівки	1001 1002	2605
Анулювання прибуткової операції	Заява на переказ готівки, квитанція клієнта, заява клієнта та / або службова записка касира	2605	1001 1002
Прибуткова операція за депозитними рахунком фізичної особи	Заява на переказ готівки	1001 1002	2630 2635
Анулювання прибуткової операції	Заява на переказ готівки, квитанція клієнта, заява клієнта та / або службова записка касира	2630 2635	1001 1002
Прибуткова операція за депозитними рахунком юридичної особи	Заява на переказ готівки	1001 1002	2610 2615
Анулювання прибуткової операції	Заява на переказ готівки, квитанція клієнта, заява клієнта та / або службова записка касира	2610 2615	1001 1002
Прибуткова операція за кредитним рахунком	Заява на переказ готівки	1001 1002	2909
Анулювання прибуткової операції	Заява на переказ готівки, квитанція клієнта, заява клієнта та / або службова записка касира	2909	1001 1002
Видаткова операція за поточним рахунком фізичної особи	Заява на видачу готівки	2620	1001 1002
Анулювання видаткової операції	1-й та 2-й примірники заяви на видачу готівки, заява клієнта та / або службова записка касира	1001 1002	2620
Видаткова операція за поточним рахунком юридичної особи	Грошовий чек	2600	1001 1002
Анулювання видаткової операції	Грошовий чек, заява клієнта та / або службова записка касира	1001 1002	2600
Видаткова операція за картковим рахунком фізичної особи	Заява на видачу готівки	2625	1001 1002
Анулювання видаткової операції	1-й та 2-й примірники заяви на видачу готівки, заява клієнта та службова записка касира	1001 1002	2625
Видаткова операція за картковим рахунком юридичної особи	Заява на видачу готівки	2605	1001 1002
Анулювання видаткової операції	1-й та 2-й примірники заяви на видачу готівки, заява клієнта та службова записка касира	1001 1002	2605
Видаткова операція за депозитними рахунками	Заява на видачу готівки	2630 2635	1001 1002
Анулювання видаткової операції	1-й та 2-й примірники заяви на видачу готівки, заява клієнта та службова записка касира	1001 1002	2630 2635
Купівля іноземної валюти	Квитанція за формою 377-К	1001 3801, 6204	3800 1001
Сторнування операції	1-й та 2-й примірники квитанції за формою 377-К	3800 1001	1001 3801, 6204
Продаж іноземної валюти та зворотній обмін	Квитанція за формою 377-К та довідка-сертифікат за формою 377 (для нерезидента)	3800 1001, 6204	1001 3801
Сторнування операції	1-й та 2-й примірники квитанції за формою 377-К та довідка-сертифікат за формою 377 (для нерезидента)	1001 3801	3800 1001, 6204
Конвертація іноземних валют	Квитанція за формою 377-К та довідка-сертифікат за формою 377 (для нерезидента)	1001 3801	3800 1001
Сторнування операції	1-й та 2-й примірники квитанції за формою 377-К та довідка-сертифікат за формою 377 (для нерезидента)	3800 1001	1001 3801

Документи зберігаються в окремій справі анульованих операцій на протязі 5 років. При валютно-обмінних операціях анулювання може бути виконано не пізніше 15 хвилин після її проведення. При сторнуванні повинно бути надано два примірники квитанції за формою 377-К та довідку – certificate за формою 377 для нерезидентів. Документи перекреслюються у формі латинської літери «Z» та додаються до документів дня банку, які формуються за кожен операційний день [10].

Представлена організація анулювання помилкових операцій відповідальними виконавцями та поданий бухгалтерській облік анульованих операцій дає можливість розглянути особливості їх контролю.

Система внутрішнього контролю операцій – це сукупність процедур, що спрямовані на попередження, виявлення і виправлення суттєвих помилок, а також забезпечення захисту, повноти і точності облікової документації. Внутрішній банківський контроль є невід’ємною частиною операційної діяльності банку та поєднує адміністративний, попередній та бухгалтерський контроль за операціями банку. Банк застосовує такі процедури внутрішнього адміністративного контролю: організаційні процедури контролю; управлінські процедури контролю; розподіл функцій; фізичні заходи контролю.

Організаційні заходи адміністративного контролю банку передбачають:

- затвердження правил внутрішнього розподілу банку;
- розроблення процедур здійснення операцій;
- визначення системи управління ризиками при проведенні операцій;
- визначення, впровадження та контроль інформаційних технологій, програмно-технічних засобів, що відповідають їх функціональним, технологічним вимогам, а також вимогам щодо інформаційної безпеки тощо;
- відбір компетентних та надійних працівників, їх навчання, застосування системи заохочення тощо для роботи у розрахунково-касовому обслуговуванні.

Працівники, які залучені до оброблення та обліку операцій, аналізу та фінансового контролю за операціями, а також особи, які заміщують їх, повинні мати необхідні знання, що відповідають кваліфікаційним вимогам, визначеним у процедурах здійснення операцій банку [2].

Управлінські заходи адміністративного контролю мають забезпечувати:

- регулярне визначення рівня фактичних ризиків при проведенні операції. Управлінську звітність має складати особа, на яку не покладається відповідальність за контроль;
- систематичну підготовку інформації на кожний операційний день у розрахунково-касовому обслуговуванні;

— регулярну і своєчасну підготовку та надання управлінської інформації відділенням та операційним управлінням.

Банк має забезпечувати обмежений доступ до активів, документів, облікової інформації, робочих місць програмно-технічних комплексів, ключів тощо. Активи не мають бути доступними для відповідальних виконавців, які відповідно до своїх функціональних обов’язків не розпоряджаються ними.

Будь-яка операція має починатися з попереднього контролю та передбачати: перевірку відповідності вимогам законодавства України та внутрішнім нормативним актам банку; перевірку наявності відповідних дозволів та лімітів тощо; оцінку ризиків.

Внутрішній попередній контроль здійснюється працівниками фронт-офісу, бек-офісу під час розгляду пакету документів та підготовки операції та після її проведення, підрозділами кредитування, валютного контролю, бухгалтерської служби.

Під час здійснення попереднього контролю перевіряється:

- наявність усіх документів за відповідною операцією, правильність їх оформлення та своєчасність їх подання до відповідного підрозділу банку;
- відповідність операції законодавству України та прийнятим банком операційним процедурам, установленим лімітам;
- пояснення щодо будь-яких одноразових відхилень від установлених процедур і лімітів [5].

Особливої уваги потребує контроль анульованих операцій.

Всі операції з видалення підлягають щоденному контролю з боку бухгалтерської служби. Внутрішній бухгалтерський контроль включає первинний (поточний), додатковий і подальший контроль. Первинний контроль у процесі проведення анулювання операцій забезпечується шляхом виконання встановлених процедур контролю за анулюванням і передбачає візуальну перевірку правильності складання заяв клієнтів, службових записок касових або операційних працівників у паперовій формі та наявності підписів на них, а також перевірку наявності цифрового підпису на електронних документах.

Додатковий контроль запроваджується залежно від ризику анульованої операції і визначається відповідно до її виду і суми. За анульованими операціями, що потребують додаткового контролю, зворотні записи в регістрах бухгалтерського обліку здійснюються лише після перевірки оформленого пакету документів особою, на яку покладено функції контролера. У разі використання електронних документів додатковий контроль здійснюється лише після одержання позитивного результату перевірки цифрового підпису, оформленого відповідним виконавцем.

Зниження операційних ризиків під час уведення даних в автоматизовані системи обліку

забезпечується шляхом верифікації іншим відповідальним виконавцем обов'язкових реквізитів первинного документа.

Подальший контроль здійснюється для забезпечення систематичної перевірки стану організації анулювання касових операцій, належного оформлення документів та дотримання порядку звіряння аналітичного обліку з синтетичним.

Подальший контроль здійснюють працівники бухгалтерського підрозділу відповідно до їх функціональних обов'язків, визначених внутрішніми документами банку. Відповідальний виконавець бухгалтерської служби за допомогою відповідного програмного забезпечення щоденно аналізує дані про кількість та суми здійснених анульованих операцій та складає звіт з анулювання [11].

Якщо у процесі здійснення контролю з'ясовуються причини порушення правил анулювання операцій, то вживаються заходів щодо їх усунення.

При порушеннях правил касових операцій, а саме анульованих, банк може направити аудиторів до відділень та операційного управління для перевірки умов збереження, наявності та повноти документів.

Висновки

В результаті дослідження методики організації обліку і контролю анульованих операцій виявлені значні недоліки. З'ясовано, що кожного дня відповідальний виконавець не проводить облік і контроль анульованих операцій, при проведенні анулювання операцій не відсилається сканована копія пакету документів до управління касових операцій та грошового обігу при кожному анулюванні та не аналізується кількість зроблених анульованих операцій та загальних сум цих операцій за окремий період, наприклад квартал.

Список літератури:

1. Костютенко О.А. Банківське право: Банківська система. Національний банк. Комерційні банки. Розрахунки і кредитування. Ринок цінних паперів. Національне валютне законодавство. Банківські системи зарубіжних країн. Інститут банківської таємниці: підручник / О.А.Костютенко; – К.: Видавництво А.С.К., 2003. – 928 с.
2. Дзюблюк О.В. Банківські операції: підручник / О.В. Дзюблюк, Н.Д. Галапуп, Я.І. Чайковський, І.С. Кравчук, О.Л. Малахова, О.С. Пруський, З.К. Сороківська та ін.; – Тернопіль: Вид-во ТНЕУ «Економічна думка», 2009. – 696 с.
3. Мороз А.М. Банківські операції: підручник / А.М. Мороз, М.І. Савлук, М.Ф. Пуховкіна та ін.; – К.: КНЕУ, 2002. – 476 с.
4. Васюренко О.В. Банківські операції: навч. посібник / О.В. Васюренко – К.: Т-во «Знання», КОО, 2000. – 243 с.
5. Косова Т.Д. Банківські операції: навч. посібник / Т.Д. Косова, О.Р. Циганов – Д.: Норд-Прес-ДонДДУ, 2008. – 350 с.
6. Герасимовича А.М. Аналіз банківської діяльності: підручник / А.М. Герасимович, М.Д. Алексеєнко, І.М. Парасій-Вергуненко та ін.; – К.: Вид. КНЕУ, 2006. – 600 с.
7. Васюренко О.В. Економічний аналіз діяльності комерційних банків: навч. посібник / О.В. Васюренко, К.О. Волохата – К.:Знання, 2006. – 463 с.
8. Череп А.В. Банківські операції: навч. посібник / А.В. Череп, О.Ф. Андросова – К.: Кондор, 2008. – 410 с.
9. Литвин Н.Б. Фінансовий облік у банках (у контексті МСФЗ): підручник / Н.Б. Литвин – К.: Хай&Тек Прес, 2010. – 608 с.

Таким чином можна виділити основні недоліки діючої методики організації обліку і контролю анульованих операцій за запропонувати пропозиції щодо їх усунення:

1. Відсутність обліку і контролю анульованих операцій за кожен день – вирішується шляхом створення і введення в систему документообігу та складання щоденного звіту анульованих операцій;

2. Реєстрація заявки на видалення без підтверджуючих документів – при створенні заявки на видалення додавати скановані копії заяви клієнта, видалення без службової записки та двох примірників;

3. Відсутність обліку і контролю кількості та сум анульованих прибуткових операцій за період – викликає необхідність створення звіту анульованих прибуткових операцій за квартал з оцінкою граничного ліміту

Всі операції з видалення касових операцій, що самостійно здійснюються відділеннями та операційним управлінням банку, підлягають постійному моніторингу з боку управління касових операцій та грошового обігу. Тому з цією метою відповідальний виконавець повинен за допомогою відповідного програмного забезпечення щоденно аналізувати дані про кількість та суми здійснених анульованих операцій. Виявляти та оцінювати граничний ліміт кількості анульованих операцій та більш контролювати підрозділи при анулюванні операцій. Запропоновані пропозиції щодо удосконалення обліку та контролю анульованих операцій посилять контроль анулювання операцій у банку. Посилення контролю зменшить кількість анульованих операцій у відділеннях та операційних касах.

10. Кіндрацька Л.М. Бухгалтерський облік у комерційних банках України: навч. посібник / О.П. Бондаренко, Л.М. Кіндрацька – К.: КНЕУ, 2009. – 432 с.
11. Волкова І.А. Бухгалтерський облік у банках: навч. посібник / І.А. Волкова, О.Ю. Калініна – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 520с.
12. Про банки і банківську діяльність від 7.12.2000 р. № 2121-III: Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2121-14/ed20120101>.
13. Про інвестиційну діяльність від 18.09.1991р. № 1560-XII: Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1560-12/ed20100723>.
14. Про цінні папери та фондовий ринок від 23.02.2003 р. № 3480-IV: Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3480-15/ed20120313>.
15. Інструкція про ведення касових операцій банками в Україні від 25.06.2011 р. №174 / Постанова НБУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0790-11>.
16. Інструкція про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті від 21.01.2004р. №22 / Постанова НБУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0377-04>.
17. Інструкція про порядок організації та здійснення валютно-обмінних операцій на території України від 12.12.2002 № 502 зі змінами / Постанова НБУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0021-03>.
18. Положення про організацію операційної діяльності в банках України від 18.06.2003 р. № 254 / Постанова НБУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0559-03>.
19. Інструкція про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземних валютах від 12.11.2003 р. № 492 / Постанова НБУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1172-03>.
20. Балан А.С. Теоретические аспекты системы внутреннего контроля / А.С. Балан, С.В. Филиппова, Т.Н. Погребная. // Науч. вест./Одес. гос. экон. ун-т. – 2009. – С. 58-65.

Надано до редакції 13.01.2015

Ананська Марина Олексіївна / Marina A. Ananska
marinaodessa@ukr.net

Посилання на статтю / Reference a Journal Article:

Дослідження методичних засад організації обліку і контролю анульованих операцій банку [Електронний ресурс] / М. О. Ананська // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2015. – № 3 (19). – С. 238-245. – Режим доступу до журн.: <http://economics.opu.ua/files/archive/2015/n3.html>